

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1892. Andra Kammaren. N:o 43.

Torsdagen den 12 maj.

Kl. 1 e. m.

§ 1.

Föredrogs statsutskottets memorial n:o 73, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatens åttonde hufvudtitel.

*Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.*

Sedan utskottet i *punkten 10 mom. a* af dess utlåtande n:o 9 hemställt om antagande, under vissa vilkor, af ändrade bestämmelser i fråga om löneförmånerna för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken, samt Andra Kammaren bifallit hvad utskottet sålunda hemställt, men deremot Första Kammaren bifallit utskottets hemställan med uteslutande af det af utskottet föreslagna vilkor om ändringar i läroverksstadgan beträffande latinska språket, så hade utskottet under *punkten 1* af föreliggande memorial framlagt förslag till voteringsproposition för denna frågas afgörande medelst gemensam omröstning.

Häremot hade reservation anmälts af herrar grefve *G. Sparre*, *C. E. Casparsson*, grefve *E. C. A. Piper*, *H. P. P. Tamm*, *V. N. Ekenman*, *F. Boström*, *R. G. von Hedenberg*, *A. G. Svedelius*, *C. G. S. Ehrenborg*, *H. R. Törneblad* och *I. Kerfstedt*, hvilka ansett, att utskottets framställning under denna punkt bort hafva följande lydelse:

»Då någon sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut i denna fråga icke torde vara möjlig, samt densamma ej heller lär kunna afgöras medelst gemensam omröstning, har frågan följaktligen, enligt utskottets åsigt, förfallit; hvilket utskottet härmed får för Riksdagen anmäla.»

Sedan den af utskottet föreslagna voteringspropositionen blifvit uppläst, anförde:

Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.
(Forts.)

Herr Boëthius: Herr talman, mine herrar! Såsom bekant är, ha kamrarna stannat uti samma beslut rörande sjelfva anslagsfrågan samt äfven beträffande frågorna om läseterminernas förlängning och terminsafgifternas förhöjning, men deremot hafva de stannat i olika beslut angående frågan om latinets ställning. Om nu en gemensam votering skall ega rum, kommer denna sålunda att gälla latinets. Detta måste jag för min del anse icke vara öfverensstämmande med grundlagen. Att man voterar om de två första vilkoren, anser jag kunna vara riktigt, emedan dessa stå i omedelbart sammanhang med anslagsfrågan. Det ena vilkoret rör nemligen sättet för medlens anskaffande och det andra en ökad tjänstgöringstid, och därför är löneförhöjningen en nödvändig förutsättning, men deremot kan frågan om latinets ställning vid våra läroverk icke sägas stå i något samband med anslagsfrågan. Den är en ren organisationsfråga och enligt 65:te § i riksdagsordningen kan enligt min tanke gemensam votering i ett sådant fall *icke* förekomma.

Jag ber derjemte att få fästa uppmärksamhet uppå att, om kammaren nu godkänner förevarande voteringsproposition, kammaren kommer att handla inkonsequent.

År 1890 egde nemligen en dylik skiljaktighet rum mellan kamrarna och efter ett fruktlöst sammanjemkningsförslag förklarade det dåvarande särskilda utskottet, att i förevarande fråga, nemligen frågan om latinets ställning, någon gemensam votering icke kunde ega rum.

Uti denna kammare yrkades återremiss på utskottets utlåtande, i syfte att utskottet skulle väcka förslag om gemensam votering, men kammaren godkände utskottets anmälan, att någon gemensam votering i denna fråga icke borde ega rum.

På grund häraf och för den händelse proposition om bifall till utskottets förslag i denna punkt kommer att framställas, får jag således, för min del, yrka afslag å utskottets förslag till voteringsproposition.

Herr Waldenström: Herr talman! För min del hör jag till dem, som icke anse, att det egentligen skulle medföra någon våda för läroverken, om latinets undanskötes till 6:te klassen, ehuru jag på samma gång tror, att det icke vore klokt, hvarförutom jag föreställer mig, att det äfven skulle fordra några års öfvergångstid. Vid 1890 års riksdag yttrade jag mig ock i samma syfte.

Deremot kan jag icke annat än yrka afslag på statsutskottets hemställan i nu föredragna punkt. Det synes mig nemligen vara orimligt att uti frågan om lönereglering för lärarna indraga en organisationsfråga af den beskaffenhet, att den hör till Kongl. Maj:ts lagstiftningsrätt och icke till Kongl. Maj:ts och Riksdagens tillsammans. Jag gör det så mycket mer, som frågan om latinets framflyttning till sjette klassen icke är en fråga, der Riksdagen och Kongl. Maj:t stå gent emot hvarandra, i hvilket fall Riksdagen

kunde ha något skäl för den nu föreslagna sammankopplingen, utan en fråga, der den ena kammaren står emot den andra. Innan kammarna blifvit öfverens med hvarandra, om hvad som kan vara rätt i afseende på organisationsfrågan, synes det mig orättvist af Andra Kammaren att tillgripa en sådan utväg som att göra frågan om en af alla såsom rättvis ansedd löne reglering för lärarne beroende af denna organisationsfråga. Jag skall därför nu, i likhet med hvad jag gjorde vid 1890 års riksdag, be att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservanternas förslag, och hoppas jag, att kammaren skall i år i denna sak fatta samma beslut som år 1890, då förslag om gemensam votering äfven förelåg men af kammaren afslogs.

Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Eklund* från Norrköping.

Vidare yttrade:

Herr Hedin: Herr talman! Om lärarne komma att äfven denna gång blifva i saknad af den så länge förväntade löneförbättringen, så blir det deras fel och deras ansvar, som förhindra den gemensamma voteringen; ty *utan* denna lära de icke kunna få den; *med* den voteringen — huru den än utfaller — komma de att få den.

Hvad beträffar talet om att Riksdagen icke skulle vara befogad att anställa gemensam votering om denna fråga, så förklarar jag deremot, att Riksdagen är *skyldig* att votera gemensamt derom. Här är icke fråga om något ingrepp i Kongl. Maj:ts rätt. När Riksdagen beviljar anslag, så beviljar den anslagen för vissa ändamål, mer eller mindre specificerade. Alla dessa specifikationer utgöra jemt upp lika många vilkor. Att afgöra, huru vida ett vilkor står i nära eller i ett aflägsnare eller i intet »sammanhang» med anslagsfrågan, det tillkommer oss icke nu, sedan kammaren redan beslutit detta vilkor. Riksdagen eger att vid ett anslag fästa hvilka vilkor den behagar. Den ingriper derigenom så mycket mindre i Kongl. Maj:ts rätt, som Kongl. Maj:t har full befogenhet att icke använda anslaget, om Kongl. Maj:t icke vill göra det med de af Riksdagen bestämda vilkor. Eljest skulle, då Kongl. Maj:t enligt 89 § regeringsformen eger ensam beslutanderätt i ärenden, som angå »rikets allmänna hushållning» samt »grunderna för allmänna inrättningar af alla slag», enligt denna uppfattning konsekvensen blifva den, att, om Kongl. Maj:t t. ex. begärde ett anslag till jernvägsanläggningar i landet, skulle Riksdagen icke hafva att svara något annat än antingen ett rent *ja* eller ett rent *nej*. Riksdagen skulle icke vid beviljandet af anslaget få fästa något vilkor om, huru jernvägen skall byggas, eller att den skall dragas från den orten till den orten o. s. v., utan Riksdagen skulle endast ega att bevilja penningar till Kongl. Maj:ts disposition för ett i allmänna ordalag angifvet ändamål.

Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.
(Forts.)

Så har grundlagen aldrig blifvit tolkad. Och hvad angår *det* vilkor, hvarom här är fråga, ingriper det icke i Kongl. Maj:ts rätt enligt 89 § regeringsformen. Kongl. Maj:t eger att mottaga anslaget med vilkoret eller också låta bli.

Jag anhåller om bifall till den föredragna voteringspropositionen.

Herr Swartling: För min del skulle jag gerna se, om den ifrågavarande gemensamma voteringen kunde komma att ega rum, då det är väl behöfligt, att frågan om reglerandet och förbättrandet af lärarnes löner vinner sin lösning. Men framför detta anser jag det vara af vigt att bevara grundlagens helgd och jag anhåller därför att på de af de tvenne förste talarne anförda skäl få yrka afslag å betänkandet i denna punkt.

Herr Boëthius: Hvad den saken angår, att lärarnes lönerreglering skulle komma att blifva fördröjd, så tror jag ingen kan beklaga detta mer än jag. Men högre än detta sätter jag likväl bevarandet af grundlagens helgd.

Mot det, som här af en talare blifvit sagdt till försvar för gemensam votering i denna fråga, skall jag endast be att få anföras, hvad samme talare yttrade förra året, då fråga var om gemensam votering, angående kommerskollegium. Han började sitt anförande med dessa ord: »Jag måste anhålla, att kammaren behagade afslå det föreliggande förslaget till voteringsproposition, hvilket jag icke finner vara förenligt med grundlagens bud. Riksdagsordningen stadgar i § 65, att, när i fråga om statsutgifter kamrarna stanna i olika beslut, som icke kunna sammanjemkas på vederbörligt utskotts förslag, gemensam votering skall ega rum. Hvad är det nu kamrarna stannat i olika beslut om? Är det omedelbart om en statsutgift? Nej, det kan icke sägas annat än i högst oegentlig mening. Kamrarna hafva stannat i olika mening om en stor organisationsfråga, rörande ifrågasatt fullständig utbildning af ett centralt embetsverk. I denna hufvudfråga hafva kamrarna stannat i olika beslut, och till denna hufvudfråga förhåller sig frågan om utgiften för detta embetsverk blott såsom en bifråga, hvilken löses såsom korollarium till hufvudfrågan.» Då ansåg också talaren att man kunde skilja på olika slag af vilkor. Han yttrar nemligen längre fram i sitt anförande: »För min del skall jag — — — — — villigt erkänna, att en organisationsfråga bör komma under gemensam votering, när nemligen hufvudfrågan är beroende af vissa detaljer, hvarom kamrarna stannat i olika beslut och hvilka således måste afgöras, för att man ej skall omintetgöra Riksdagens önskan om beslut i hufvudfrågan. Såsom ett fullt korrekt förfaringsätt i detta fall vill jag anföras den gemensamma votering — jag minnes nu icke hvilket år —, hvarigenom landtbruksstyrelsens inrättande beslöts.» Talaren slutade sitt anförande med dessa ord: »utan torde det vara riktigtast, att man vidhåller den grundsatsen att icke votera

gemensamt om organisationsfrågor, hvilket Första Kammaren så många gånger satt sig emot.» Och att det, hvarom här debatteras, är en organisationsfråga, torde icke kunna bestridas.

Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.
(Forts.)

Herr Jonsson i Hof: Hvad först beträffar den omständigheten att särskilda utskottet år 1890 hemställde, att gemensam votering icke skulle ega rum om en med denna likartad punkt, skall jag be att få fästa uppmärksamheten derpå, att det särskilda utskottet i sjelfva verket icke vid det tillfället gick in på principfrågan, utan endast uttalade den åsigten, att i *sakens dåvarande läge* sådan gemensam votering icke borde ega rum. Orsaken härtill var, att frågan om terminsafgifterna redan inom Riksdagen hade förfallit. Det var således endast en lämplighetsfråga, det då gälde, men icke huru vida det var principiellt riktigt, att votering borde ega rum eller icke. Likheten mellan förfaringssättet då och nu är således mycket obetydlig, om ens någon.

Hvad vidare angår den frågan, huru vida icke det vilkor, hvarom tvisten här gäller, kan anses stå i samband med sjelfva sakfrågan eller lönereregleringen, så tycker jag att det vore märkvärdigt, om det icke skulle vara något samband mellan vilkoret och frågan om penningebeviljandet, då det ju icke har någon betydelse, att Riksdagen beviljar ett anslag på *det* vilkor, att latinläsningen minskas, om vilkoret *icke* antages. Ty i annat fall skulle man ju lägga i Kongl. Maj:ts hand att fortfarande enväldigt afgöra allt — både arten af undervisningen och ämnena — och man skulle på den vägen komma derhän, att Riksdagen, för att rättvisa skulle ske åt lärarne, måste bevilja penningar, men att Kongl. Maj:t skulle kunna göra hvilka bestämmelser som helst för skolorna t. ex. införa arabiska och hottentottiska eller andra språk i oändlighet, utan att Riksdagen kunde hindra detta. Jag frågar om det är rim och reson i något sådant och om det kan vara hållbart i längden.

Jag skall för öfrigt be att få hänvisa till 62 § regeringsformen, som tydligt och klart säger, att Riksdagen har i sin hand att bestämman sättet och »ändamålet» för ett anslags användande. Men kan detta stadgande icke tillämpas på den fråga, som här föreligger, så vet jag i sanning icke, hvilket ändamålet skulle vara.

Jag anhåller att få yrka bifall till voteringspropositionen.

Herr Hedin: Det var en stor skilnad mellan den fråga, om hvilken förra året debatterades, och den, som nu är före, och ingenting kan bättre än de åberopade citaten visa begreppsförvirringen hos dem, som icke kunna skilja mellan så olika saker. Hvad gälde frågan då? Den gälde, huru vida man skulle eller icke skulle upprätta ett nytt embetsverk för landet och näringar, med bibehållande af det gamla namnet. Det var en stor principfråga, som då skulle afgöras, om hvilken skulle få rätt, Kongl. Maj:t och Första Kammaren, som ville utveckla den byråkratiska organisationen, eller

Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.
(Forts.)

Andra Kammaren, som i 25 år alltid uttalat önskvärdheten af byråkratiens inskränkning. Det var *derom* kamrarne stannat i olika meningar, och allt efter olika åsigtter beträffande denna organisationsfråga följde beviljandet i Första och nekandet i Andra Kammaren af anslaget såsom ett korollarium. Är nu denna fråga, om pojkarne skola börja ett par år förr eller senare med latinet, är den en *organisationsfråga* att tala om på samma gång som om inrättandet af ett embetsverk, hvilket det gälde, då fråga var om kommerskollegium? Detta är ju en ren barnslighet.

Herr Waldenström: Herr talman! Herr Hedin sade gent emot mig i sitt första anförande, att, om Riksdagen t. ex. skulle bevilja ett anslag till en jernvägsanläggning, så vore den väl i sin goda rätt att såsom vilkor för anslaget bestämma, hvilken sträckning banan skulle hafva, från hvilken punkt den skulle utgå och till hvilken punkt den skulle dragas. Ja, det anser äfven jag. När Riksdagen beviljar anslag till ett rent ekonomiskt ändamål, kan det icke blifva fråga om annat, än att den har rätt att göra hvilka bestämmelser den behagar, om medlens användning, på det icke Kongl. Maj:t må kunna använda dem till något helt annat ändamål än det afsedda. Men så är här icke förhållandet. Liknelsen om anslaget till en jernvägsanläggning passar därför icke in på den fråga, som det här gäller, ty hon är af alldeles olikartad beskaffenhet. Deremot skulle herr Hedins liknelse väl passa in på de båda andra vilkoren, nemligen terminsafgifterna och terminernas förlängning, hvilka äro af ekonomisk natur. Säkert skulle icke heller någon draga i betänkande att medgifva gemensam votering, om kamrarne i afseende på dem stannade i olika beslut. Den nu föreliggande frågan åter är en ren organisationsfråga och ingenting annat.

Här är icke heller fråga om att bevilja anslag för att *införa* latinska, arabiska eller »hottentottiska» språk i skolorna. I sådant fall vore gemensam votering på sin plats. Nej, här är fråga om, huru vida i den förefintliga läroverksplanen den förändring skall vidtagas, att latinet flyttas fram till 6:te klassen eller ej. Det är i denna, som kammare står emot kammare; och den saken kan ej afgöras genom gemensam omröstning.

Herr Hedin sade, att frågan om kommerskollegium i fjol var en mycket viktig och vidlyftig organisationsfråga, i jernförelse med hvilken den nu förevarande icke vore af någon betydelse. Så vidt jag kunde fatta hans anförande förra året — hvilket professor Boëthius nyss läst upp — talade herr Hedin då icke blott om den för tillfället föreliggande organisationsfrågan utan om *lämpligheten* af att med en *ekonomisk fråga förbinda en organisationsfråga*. Det var *den principen*, han talade om, och som han afrådde från. Jag kan icke se, att han nu tillfyllestgörande bevisat lämpligheten att sammanbinda den här föreliggande organisationsfrågan med en ekonomisk

fråga, ehuru jag väl kan förstå, att denna organisationsfråga har för honom fasligt liten betydelse.

Hvad herr Olof Jonsson och hans anförande beträffar, kan jag icke neka till, att han denna gång tycktes stå på skralare fötter, än han vanligen plägar stå på. Men det är också ganska förklarligt, ty den sak, han skulle försvara, var en sjuk sak. Han yttrade, att, då det var fråga om gemensam votering i läroverksfrågan 1890, det icke gälde att afgöra någon principfråga, utan endast lämpligheten af att anställa gemensam votering i »sakens dåvarande läge.» Men jag förstår icke, hvarför sakens dåvarande läge skulle hindra gemensam votering. Saken var den samma då som nu. Han sade, att orsaken var, att frågan om terminsafgifterna redan hade förfallit. Nå ja, men frågan om latinets stod ju kvar såsom vilkor för lönefrågan, och hade väl bort afgöras genom gemensam votering, oberoende af terminsafgifterna. Så skedde emellertid ej. Och var frågan *då* af den natur, att den icke borde underkastas gemensam votering, så bör den icke heller underkastas gemensam votering nu.

Jag skall vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr von Friesen: Ett par talare, som nu motsatt sig utskottets förslag, hafva sagt, att emellertid gemensam omröstning i denna fråga mycket väl skulle hafva kunnat gå för sig, om här endast funnits de 2:ne första vilkoren, som afse terminernas förlängning och terminsafgifternas höjande, emedan dessa båda vilkor, säga de, äro af rent ekonomisk natur.

Jag tror dock för min del, att frågan om terminernas förlängning är i mycket ringa grad af ekonomisk natur. Det är en fråga, som både bör behandlas och blifvit behandlad framför allt ur hygienisk och social synpunkt, och den är så mycket mindre af någon ekonomisk natur, som formelt lärarne äfven *utan* någon löneförhöjning, när som helst, kunna tvingas att tjänstgöra dessa 3 veckor, med hvilka läsåret skulle förlängas.

Likaså anser jag frågan om terminsafgifterna ej företrädesvis vara af ekonomisk natur, ehuru den naturligtvis är det i något högre grad än den förra frågan om terminernas förlängning, emedan genom terminsafgifterna inkomster skulle tillföras statsverket. Men de talare, som satte sig emot terminsafgifterna, gjorde det ur social synpunkt, såsom vi hörde under debatten derom. Säkert är, att sådana terminsafgifter icke *kunna påläggas* genom gemensam votering. Jag kan således icke finna, att det är någon skillnad mellan dessa två vilkor och det tredje vilkoret, afseende latinets uppflyttande till 6:te klassen. Om man därför anser sig kunna taga de två första vilkoren med i en gemensam votering, så torde man också kunna taga det tredje.

Om jag fattade talaren på geflebänken rätt, så skulle han anse att man så mycket mindre kunde rösta för vilkoret om latinets flyttning till sjetten klassen, som denna sak *icke* hörde till dem, som voro

Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.

(Forts.)

Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.
(Forts.)

föremål för Riksdagens och Kongl. Maj:ts gemensamma lagstiftning. Jag undrar, om man *bättre* skulle kunna hafva gemensam votering, för den händelsen vilkoret afsåge en angelägenhet, hörande till den gemensamma lagstiftningen. Det är just den anmärkningen, som framstälts mot denna omröstningsproposition, att, om man bifaller den, skulle Riksdagen kunna komma att rösta om vilkor, berörande äfven sådana ämnen, om hvilka det tillhörde Konung och Riksdag att gemensamt lagstifta, såsom ändring af gällande lag och dylikt.

Han sade också, om jag fattade honom rätt, att man så mycket mindre kunde säga att frågan kunde bringas under gemensam votering, som det här gälde en sak, om hvilken kamrarne voro af olika mening, som det här vore en strid mellan kamrarne. Ja, men är det icke en strid mellan kamrarne, så kan ju gemensam omröstning icke komma i fråga. En sådan förutsätter just kamrarnes olika beslut.

Man har vidare berört sammanhanget mellan kommerskollegii-frågan, som var före i fjol, och den nu föreliggande frågan. — Jag kommer nu in på principfrågan. — I fjol gälde det att fatta beslut rörande en organisation, som i följd af beslutet skulle träda i verket. Här föreligger icke att fatta ett sådant beslut; ty om ock Riksdagen bifaller förslaget med detta vilkor, så följer icke deraf, att skolorna blifva på det åsyftade sättet organiserade. Såsom beslutet i fjol utföll, var det en själfklar sak, att kommerskollegium skulle omorganiseras på sätt som föreslagits; men går här Andra Kammarens beslut igenom, blir *icke* deraf gifvetvis följden, att den i beslutet såsom vilkor uppställda organisationsförändringen blir genomförd.

Det har här anmärkts, att den jemförelse, som gjordes af en talare på stockholmsbänken, mellan anslag åt jernvägar och ifrågasvarande anslag, icke vore riktig. Men jag frågar: är det icke alldeles samma sak? I ena fallet säger man: vi vilja betala till jernvägsanläggningen, om jernvägen inrättas och drages på sätt vi önskat. I det andra åter säger man: vi vilja betala till allmänna läroverken, om dessa på visst sätt inrättas, men eljest icke.

Jag undrar, om någon skulle kunna hindra Riksdagen att gifva anslag till ett allmänt läroverk, der latinläsningen började först i sjetten klassen. Jag undrar om, för den händelse uti en kongl. proposition eller i en motion framställdes förslag, att medel skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition för lönereglering åt lärarne vid sådana anstalter, der latinet börjades först i sjetten klassen, jag undrar, säger jag, om gemensam votering skulle kunna vägras angående ett sådant förslag.

Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på de konsekvenser, som man skulle få af Riksdagens beslut i den ena eller andra riktningen.

Om vi bifalla utskottets förslag, anser man, som jag nyss antydde, den farligaste konsekvensen blifva den, att man då skulle med hvilken anslagsfråga som helst kunna förknippa såsom vilkor

ändring i grundlag eller allmän lag, och dylika frågor skulle derigenom kunna bringas under gemensam votering i strid med gällande grundlag. Detta resonement förefaller mig dock alldeles origtigt. För min del anser jag, att hvilket vilkor som helst kan fogas vid ett anslag, utan att man derigenom handlar grundlagsvidrigt. Antag att en förändring af grundlagen skulle vara uppställd såsom vilkor för ett anslag och att anslaget med detta vilkor vid gemensam votering ginge igenom, hvad blefve följden? Jo, Kongl. Maj:t vet då, att, om han i grundlagsenlig ordning kan genomdrifva den grundlagsförändring, som i vilkoret afses, så får han anslaget till sin disposition. Kan han eller vill han ej genomföra grundlagsförändringen, så får han *icke* anslaget. Önskar Kongl. Maj:t sålunda anslaget med det uppställda vilkoret, får han bereda grundlagsförändringen i vanlig ordning, gå tillbaka till båda kamrarne och söka erhålla deras sammanstående beslut. Vinner han det, är vilkoret uppfyllt och anslaget får disponeras, vinner han det icke, har frågan om anslaget förfallit. Genom uppställandet af grundlagsförändringen såsom vilkor har ju således icke något grundlagsstridigt egt rum.

Det är detta jag velat betona, då den nu nämnda är den enda »farliga» konsekvensen man kan tänka sig af att hvilket vilkor som helst sättes vid beviljandet af ett anslag. På detta sätt ledes man sålunda icke till brott mot grundlagen, och den sålunda beträdda vägen är icke af någon farlig beskaffenhet.

Hvad blefve å andra sidan konsekvensen, om man nekade gemensam votering i denna fråga? Jo, då blefve följden helt enkelt den, att hvarje kammare finge vetorätt i anslagsfrågor; ty den kammare, som icke ville hafva något visst anslag igenom, kunde fästa dervid ett vilkor af sådan art, att å ena sidan kamrarnes talmän väl icke kunde vägra proposition på anslagets beviljande med det uppställda vilkoret, men att å andra sidan gemensam votering sedermera kom att nekas. — Följaktligen, om man nu nekar gemensam votering, uppställer man en mycket farlig princip och en princip alldeles i strid med grundlagens anda och mening, den nemligen, att hvilken af kamrarne som helst har vetorätt i anslagsfrågor.

Jag anser således, att, hvilken åsigt man än har i sjelfva frågan, man noga måste besinna, att konsekvensen af att nu neka gemensam votering leder till ett mycket svårt brott mot grundlagens anda och mening, under det att åter inga betänkliga följder uppstå af att nu medgifva gemensam votering.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedin; En talare har här sagt i flere vändningar, att det och det förstår han icke. Jag vill alldeles icke bestrida upprigtigheten af detta hans erkännande, men nödgas göra den anmärkningen, att huru beklaglig denna omständighet än är, den ingalunda bevisar vare sig riktigheten af hans uppfattning eller origtigheten af en motsatt.

*Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.
(Forts.)*

*Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.
(Forts.)*

Han gjorde äfven en skilnad mellan anslag för ekonomiska ändamål och andra ändamål. Med afseende å denna konstlade skilnad skall jag be att få erinra, dels derom att i fråga om Riksdagens anslagsmagt och de tillfällen, då gemensam votering skall ega rum, grundlagen icke känner någon skilnad mellan anslag för »ekonomiska» ändamål och andra ändamål, dels ock derom att denna skilnad är fingerad, då det gäller Riksdagens anslagsmagt, ty så snart man begärt ett penningeanslag af Riksdagen, sammansmälter ändamålet med penningefrågan, så att det blir en ekonomisk fråga, huru högt och ideelt ändamålet än förefaller oss vara.

Herr Waldenström: Jag kan icke förstå, att här skulle vara frågan om att bevilja ett lönetillägg åt lärarne vid de allmänna läroverken *i ändamål att få latinet flyttadt till sjette klassen*. Ändamålet är att göra läraren rättvisa, det och intet annat.

Hvad herr von Friesens yttrande beträffar, ber jag att få svara: om Riksdagen besluter en lönereglering för lärarne under vilkor af terminsafgifters upptagande och lästidens utsträckning, så äro två ekonomiska vilkor fästa vid anslaget. Riksdagen beviljar *statsutgiften* under vilkor, att staten får den inkomst, som terminsafgifterna skulle bereda honom; och han beviljar *löneförhöjningen* under vilkor, att den får pålägga lärarne tre veckors längre tjenstgöring än de nu hafva. Detta måtte väl vara någonting helt annat än att göra löneförhöjningen åt lärarne — som alla anse rättvis — till en tumskruf på Kongl. Maj:t och Första Kammaren för att tvinga dem att i läroverkens organisation medgifva den åtgärd, som Andra Kammaren önskade. Jag tror icke, att det är i öfverensstämmelse med grundlagens anda att på detta sätt sammanbinda rena organisationsfrågor med sådana ekonomiska frågor, hvarmed de ingenting ha att skaffa.

Herr von Friesen sade, att det var naturligt att gemensam votering icke kunde förekomma, om båda kamrarne fatta sammanstämmande beslut. Det förstär också jag, och det var icke *derom* jag talade, utan jag talade om olämpligheten deraf *att såsom vilkor för en af alla såsom rättvis erkänd lönereglering ställa en organisationsfråga*, om hvilken kamrarne icke äro ense med hvarandra.

För öfrigt har jag icke förut hört någon påstå det, som herr von Friesen nu sade, nemligen att kammaren väl kunde, om den ville, vid hvarje anslag fästa såsom vilkor en lagreform utan att detta kunde hindra gemensam votering. Jag tror icke, att Riksdagen öfver hufvud vill gå in på något sådant, hvarigenom lagfrågor skulle komma att afgöras medelst gemensam votering.

Herr Boëthius: Herr von Friesen uppgaf, att jag skulle hafva yttrat, att frågan om terminernas förlängning vore en ren anslagsfråga. Jag tror icke, att mina ord föllo så. Gjorde de det, ber jag att få justera mitt yttrande till hvad jag *menade*, nemligen att ett

omedelbart sammanhang förefinnes mellan förlängningen af terminerna och anslagsfrågan, ty det, att man ålägger desse tjänstemän en så pass ökad tjänstgöringstid, står visserligen i samband med frågan om deras aflöning.

Herr von Friesen tyckte icke heller anse frågan om terminsavgifterna vara af ekonomisk art. Jag vill då hemställa: tror någon af herrarne, att löneförhöjningen alls skulle gått igenom utan förslaget om terminsavgifternas höjande?

Herr von Friesen sade också, att frågan om kommerskollegii ombildning var af olika art med den nu föreliggande, ty då gälde det genomförandet af en organisation eller ombildning, men här är det icke sagdt, att det blir någon ny organisation, ty Riksdagen uttalar blott hvad den vill och sedan pröfvar Kongl. Maj:t. — Jag förmodar, att så var hans mening. — Men jag frågar: berodde det icke förra året lika mycket på Kongl. Maj:t? Kunde han icke lika väl då säga: jag tager icke mot anslaget med dervid fäst vilkor? Det är således i detta hänseende alldeles samma sak nu som då. I hvardera fallet gälde det ett anslag och samma förhållande uppstod, om det icke beviljades eller att man får blifva vid det gamla.

Men att det är en organisationfråga detta, att vilja förändra undervisningsprincipen så mycket som här är ifrågasatt, kan väl icke någon förneka; att, såsom herrar Olof Jonsson i Hof påstod, en fara för Riksdagens myndighet gent emot Kongl. Maj:t skulle uppstå, om gemensam votering nu vägrades, kan jag icke inse.

Hvad jag vill framhålla är, att Riksdagen icke har befogenhet lika som icke heller behof att söka påtvinga Kongl. Maj:t sin mening i sådana rena organisationsfrågor. Men hvad Riksdagen i allt fall eger, det är sin negativa magt att neka anslag till en organisation, som regeringen föreslagit, men Riksdagen ogillat.

Herr Jonsson i Hof: Herr talman, mine herrar! En talare bakom mig sade, att frågan vore i samma skick nu som 1890, då någon gemensam votering icke kunde åvägbringas. Men jag vill erinra, att denna löneregleringsfråga från första gången den varit före i Riksdagen alltid varit sammanbunden med vilkoret att införa terminsavgifter. Så var äfven fallet år 1890, då förslaget derom förföll. När frågan sålunda en gång kommit i ett så ogynnsamt läge som den gjort, har det för närvarande befunnits vara omöjligt att tänka sig dess lösning på något annat sätt än genom gemensam votering. För statsutskottet, som framställt förslaget derom, har detta förhållande varit bestämmande, och jag tror icke, att jag tager miste, om jag säger, att denna uppfattning i temligen hög grad delas af denna kammare.

Jag ber också, att beträffande de yttranden, som gått ut derpå, att frågan om latinets framflyttning till 6:te klassen icke hade någon ekonomisk betydelse gent emot det beslutade andra vilkoret, som här uppstälts för löneregleringens genomförande eller lästidens ut-

*Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.*

(Forts.)

Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.
(Forts.)

sträckning få anmärka, att den ekonomiska betydelsen af denna framflyttning i sjelfva verket är mycket större, än den af läsarets förlängning till tre veckor, och blifver ingalunda utan betydelse för statsverket, när den en gång genomförts, derigenom att åtskilliga lektorsbefattningar vid våra läroverk då kunna indragas.

Det är således ur den synpunkten sedt fullt riktigt, att Riksdagen häfdar detta vilkors ekonomiska betydelse och håller fast vid, att frågan skall afgöras genom gemensam votering.

Jag fortfar att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Friesen: I fråga om utsträckningen af terminerna har jag alltid föreställt mig, att man velat densamma för att få lärjungarnes arbete bättre fördeladt och deras arbetsförmåga bättre tagen i anspråk. Jag har deremot aldrig tänkt mig, att man skulle utsträcka terminerna för att lärarne skulle få mera arbete och i anledning deraf större lön. Jag ser i denna fråga fortfarande en rent pedagogisk fråga.

Talaren på upsalabänken sade, att det vore obilligt att pålägga lärarne ökad arbete utan att gifva dem större lön, och han fann såsom en konsekvens deraf, att en utsträckning af terminerna skulle uppställas såsom vilkor för löneförhöjningen. Detta är bakvänt. Ty håller man på den nämnda uppfattningen, då hade man endast att, om fråga vore att besluta terminernas förlängning, såsom vilkor härför sätta löneförhöjning.

Jag har icke, såsom talaren på geflebänken nämnde, sagt att man, såsom meningarna nu vore med läroverksfrågan, skulle kunna bringa hvilken lagfråga som helst under gemensam votering. Jag har tvärtom sagt, att lagfrågan *icke* kan bringas under gemensam votering, lika litet som nu en fråga om skolornas organisation afses att göra det; utan det är endast *vilkoret* för anslaget utgående, som kommer under gemensam votering. När sedan lagfrågan skall upptagas, då har Kongl. Maj:t att gå till väga i grundlagsenlig ordning, d. v. s. att höra högsta domstolen och hänskjuta frågan till Riksdagen. Blifva då beslutna icke samstämmiga i båda kamrarna, så kommer icke någon lagförändring till stånd — förändringen må vara satt huru mycket som helst såsom vilkor för anslaget utgående.

Talaren på upsalabänken åter nämnde, att förra året stod frågan om kommerskollegii ombildning på ungefär samma ståndpunkt som läroverksfrågan nu. Äfven då var det icke — sade han — fråga om att besluta en förändrad organisation, ty äfven då kunde Kongl. Maj:t sätta sig deremot. Ja, men *då* var det ett förslag, som var framlagdt af Kongl. Maj:t sjelf. Det var *detta* förslag, som bragtes under gemensam votering, och resultatet af denna votering betraktades såsom bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Följaktligen blef kommerskollegii organisation beslutna just genom denna gemensamma votering.

Herr Ljungman: Jag hör till dem, som alltid hafva ifrat för, att man bör votera gemensamt, så fort det gäller stridiga beslut i statsregleringsfrågor. Grundlagen innehåller i 69 § regeringsformen, att, då statsutskottets förslag rörande, bland annat, »statens reglerande», till pröfning hos Riksdagen förehafves, gäller hvad angående behandlingen af utskottets förslag stadgas uti riksdagsordningen, hvars 65 § bestämmer, att, då kamrarne uti dylika frågor stanna i olika beslut, som icke varda sammanjemkade, skall man votera gemensamt. Hvad, som menas med »statens reglerande», ser man af 62 § regeringsformen, der det står, att Riksdagen skall bestämman »huru särskilda summor skola till olika ändamål användas». Är det nu så, att man skulle neka gemensam votering och förkasta voteringspropositionen, då skall man först kunna bevisa, att statsutskottet fogat något sådant vilkor till anslaget, som är af den beskaffenhet, att det *icke* kan höra till »statens reglerande». Men detta är icke fallet här och det har ej heller af någon blifvit påvisadt, att så förhåller sig.

Man har visserligen talat om, att här äfven föreligger en organisationsfråga, men detta är icke tillräckligt, ty vilkor, som utöfva inflytande å ifrågavarande inrättningsorganisation, fästas i allmänhet vid lönerogleringar. Jag skall taga ett exempel. De lönerogleringar, som Riksdagen senast voterat om, eller de för tjenstemännen vid kommerskollegium och landbruksstyrelsen, hafva sålunda till en viss grad ingripit i dessa embetsverksorganisation, men icke desto mindre har det icke nekats att votera gemensamt om dylika lönevilkor. De, som motsätta sig gemensam votering, skola först visa, att propositionen innehåller något, som är stridande mot grundlagens föreskrift i 62 § regeringsformen, men detta ha de icke gjort och kunna de icke heller göra.

Jag yrkar därför, att voteringspropositionen, sådan den af utskottet föreslagits, måtte godkännas.

Herr Lilienberg: Jag vill endast angifva de skäl, som för mig äro bestämmande att biträda statsutskottets förslag i denna punkt.

Jag erkänner visserligen, att frågan om latinets uppflyttning till 6:te klassen är en organisationsfråga, men den är derjemte äfven en fråga om lärarnes undervisningsskyldighet; och, då så vidt jag kan finna, ingen bestridt, att förbättringen af lärarnes löner kan göras beroende af en förändring eller ökning af tjenstgöringen, kan det också försvaras, att ett sådant vilkor som detta, om latinets uppflyttande, fogas vid denna löneförbättring.

Jag anser därför, att statsutskottet haft befogenhet att göra en sådan framställning, som det här gjort.

Herr Gumælius: Herr talman! I afseende å sjelfva grundlagsfrågan skall jag icke göra något försök att deltaga i öfverläggningen.

Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.

(Forts.)

Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.
(Forts.)

Våra förnämsta grundlagstolkare i kammaren — herr talmannen obekräknad, ty herr talmannens ord återstår — hafva yttrat sin mening och tyckas vara ense med utskottet. Jag vill därför blott säga, att jag skulle mycket beklaga, om denna kammare skulle komma in på en sådan bana, som i sig innebär ett afsägande af rätten att hafva hand om pungen. Det är icke nog med rätten att votera eller icke votera anslag, ty får man icke fästa sådana här vilkor vid anslagen, så är det i sjelfva verket föga bevändt med voteringsrätten. Jag undrar, i hvilket konstitutionellt land representationen skulle låta sig nöja med att år efter år votera anslag till ändamål, som den anser i viss grad förfelade, och jag är säker om, att t. ex. Englands parlament nog skulle finna någon metod för att i en sådan här fråga under en följd af sammanträden drifva sin vilja igenom. Jag tror, att denna proposition likasom det lagutskottsbetänkande om sparbankerna, som vi hade före i går, bör kunna reduceras något till sina dimensioner. Det gäller helt enkelt, om man skall gifva en efter vår uppfattning bättre undervisning med åtföljande högre ersättning, eller om man fortfarande skall stå och stampa vid en sämre undervisning, efter utlefvade former och i sammanhang dermed sämre aflöning. Detta synes mig vara det enkla votum, som innefattas i den långa propositionen.

För min del har jag inga betänkligheter att sluta mig till statsutskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på godkännande af den utaf utskottet föreslagna voteringspropositionen, och *dels* på afslag å densamma och punktens läggande till handlingarne. Herr talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner den af statsutskottet i 1:sta punkten af memorialet n:o 73 föreslagna voteringsproposition, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren, med afslag å utskottets förslag i denna punkt, beslutit punktens läggande till handlingarna.

Omröstningen visade 150 ja och 56 nej; och hade alltså den af utskottet föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänts.

I *punkten 2*, som härefter föredrogs, anmälde utskottet, att frågan om indragning af nuvarande första klassen vid de högre och femklassiga allmänna läroverken m. m., till följd af kamrarnes skiljaktiga beslut, enligt utskottets åsigt förfallit.

*Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.*

(Forts.)

Häremot hade reservation anmäls af herr *von Friesen*:

I fråga härom anförde nu:

Herr *von Friesen*: I denna andra punkt uttalar utskottet den uppfattningen, att frågan om första klassens indragning må anses hafva förfallit. Jag har, i likhet med mina kamrater inom statsutskottet från denna kammare, icke kunnat dela den uppfattning, som sålunda af utskottet uttalats. Det faktiska förhållandet är, att det på ordinarie stat uppförda reservationsanslaget till arfvoden åt extra- och vikarierande lärare samt till oförutsedda behof har af Första Kammaren antagits till samma belopp som för innevarande år, nemligen 135,000 kronor, men Andra Kammaren har nedsatt beloppet med 43,000 kronor till 92,000 kronor, på grund deraf att kammaren beslutit indragning af första klassen. Då således Första Kammaren bestämt anslaget till 135,000 kronor och Andra Kam-maren till 92,000 kronor, huru skall denna fråga kunna lösas på annat sätt än genom gemensam votering?

Jag har intet yrkande att göra.

Herr *Persson i Mörarp*: Jag tror, att man kan tvista mycket, om icke äfven denna fråga borde blifva föremål för gemensam votering, och det förhåller sig så som herr *von Friesen* sade, att inom utskottet voro Andra Kammarens ledamöter af den mening, att frågan borde göras till föremål för sådan votering. Men i följd af det kompakta motståndet från Första Kammarens ledamöter och då det ju äfven kunde finnas starka skäl mot vår åsigt, föranledes jag och mina öfriga kamrater inom utskottet, med undantag af den förste ärade talaren, att icke anmäla någon reservation mot utskottets beslut.

I fråga om det af Andra Kammaren antagna anslagsbeloppet, har detta tillkommit just genom beräkning af den besparing, som skulle uppkomma genom första klassens indragning, men då Första Kammaren icke beslutit indragning af denna klass och då Andra Kammaren icke heller uppställt denna indragning såsom vilkor för löneförhöjningen, så finna herrarne att häri ligger en väsentlig skillnad. Jag tror derför, att man icke bör söka drifva det hän till gemensam votering. Jag tror, att man kan vinna sitt mål på annat sätt och måhända få till stånd ett beslut, som i formen bättre öfverensstämmer med den mening, som hyses af Andra Kammaren.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Ang. en
voterings-
proposition
för gemensam
omröstning.
(Forts.)

Herr Waldenström: Det synes mig vara en egendomlig inkonsekvens af statsutskottet att, sedan det föreslagit gemensam votering i den näst föregående punkten, deremot förklara, att en sådan icke kan lämpligen förekomma i nu föredragna punkt. Herr von Friesen har ovilkorligen der vid lag bevarat konsekvensen, under det att statsutskottet i andra punkten helt och hållet gått ifrån den princip, som det uttalat i första punkten.

Jag skall icke göra något yrkande.

Herr Jonsson i Hof: Herr talman! Med den brist på konsekvens, som här talats om, är det nog icke så farligt, som herrarne tyckas antaga, ty det är en stor skilnad mellan denna och den förra punkten. Här är indragningen af första klassen hufvudsaken eller det hufvudsakliga beslutet, och af det skulle sedermera följa en besparing, under det att i första punkten ett vilkor är fäst vid hufvudsaken, som är löneregleringen. Derest frågan om första klassens indragning förekommit i omvänd form, så att Riksdagen satt ned anslaget till de allmänna läroverken med så eller så mycket, och Kongl. Maj:t med anledning deraf måst se till, hurvida första klassen fortfarande kunnat behållas qvar, då hade frågan befunnit sig i det läge, att gemensam votering icke kunnat vägras. Men just därför att votering om indragning af första klassen icke kan ega rum, är det mycket tvifvelaktigt, om sådan votering bör verkställas i detta fall. Det är denna uppfattning, som gjort sig gällande i utskottet, och som föranledde att denna kammares ledamöter icke brydde sig om att afgifva någon reservation.

Herr Lyttkens: Den inkonsekvens, som en talare på gefleborgsbänken beskyldde statsutskottet för, träffar icke denna kammares ledamöter, utan ledamöterna från Första Kammaren, ty i förra frågan var en af dess ledamöter af samma åsigt som Andra Kammarens ledamöter, men i det nu ifrågavarande ärendet stod kammare mot kammare och den förseglade sedeln afgjorde utgången. Det är onekligt, att i denna frågan kan man vara något tveksam, om det skall vara gemensam votering eller ej, men för min del anser jag att frågan bör afgöras genom sådan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt efter herr talmaunen i sådant afseende gifven proposition, lades punkten till handlingarne.

Punkterna 3—5.

Lades till handlingarne.

Punkterna 6 och 7.

De af utskottet föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 2.

Härefter förekom till behandling bevillningsutskottets memorial, n:o 12, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande åtskilliga punkter af bevillningsutskottets betänkande n:o 9, angående tullbevillningen.

Efter föredragning till en början af *punkterna 1—6* blefvo de af utskottet i nämnda punkter föreslagna voteringspropositioner af kammaren godkända.

Ordet begärdes härefter af

Herr Lyttkens, som yttrade: Som alla fått sig dessa voteringspropositioner i så god tid tilldelade, att de hunnit läsa och taga kännedom om dem, skall jag föreslå, att blott numren nämnas å de olika voteringspropositionerna, så att man sluppe att upptaga tiden med uppläsning af dessa saker, som hvar och en känner till.

Den af herr Lyttkens sålunda gjorda hemställan bifölls.

Härefter godkändes, hvar efter annan, de i *punkterna 7—65* föreslagna voteringspropositioner.

§ 3.

Föredrogos men blefvo å nyo bordlagda statsutskottets utlåtanden n:is 6 a) och 74.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, n:o 75, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anordnande af en förbättrad post- och personförbindelse mellan Sverige och kontinenten jemte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets memorial, n:o 13, i anledning af kamrarnes beslut rörande dels 3:dje punkten mom. d) och dels 120:de punkten af bevillningsutskottets betänkande n:o 9, angående tullbevillningen; samt

sammansatta banko- och lagutskottets utlåtanden, n:o 1, i anledning af väckt motion angående upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva banksedlar å 10 kronor; och n:o 2, i anledning af väckta motioner angående vidtagande af åtgärder för invexling till pregelvärdet af skadadt silfvermynt.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,49 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.
